

Kritik mot ansvariga vid Kriminalvården, anstalten Hinseberg, för agerandet i samband med kroppsbesiktningar av en intagen m.m.

Beslutet i korthet: En intagen var placerad i avskildhet för att genomgå kroppsbesiktning med anledning av misstanke om att hon hade svält narkotika. Anstalten använde en tultoilet för att verkställa kroppsbesiktningen. När narkotika inte hittades i avföringen tillfrågades den intagna om hon gick med på att genomgå ytterligare kroppsbesiktning på sjukhus i form av bl.a. vaginal och rektal undersökning. Enligt JO talar dokumentationen för att anstalten lade ett uppfattat samtycke från den intagna till grund för beslutet om kroppsbesiktning. JO konstaterar att utrymmet för att låta ett samtycke utgöra grunden för en tvångsåtgärd som annars kräver stöd i lag är mycket begränsat och att det är Kriminalvårdens beslut som är avgörande för om en intagen ska genomgå en tvångsåtgärd såsom kroppsbesiktning. För den intagna måste det ha framstått som att alternativet till att underkasta sig kroppsbesiktningen var fortsatt avskildhet. JO uttalar att frivilligheten i en sådan situation måste anses vara illusorisk. Ansvariga vid anstalten får kritik för hanteringen och för vissa dokumentationsbrister.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 4 oktober 2019 framförde AA klagomål mot Kriminalvården, anstalten Hinseberg. Hon anförde i huvudsak följande.

Efter att en narkotikahund hade markerat mot henne blev hon placerad i avskildhet. Hon var därefter tvungen att lämna urin- och avföringsprov inför kriminalvårdare, som anklagade henne för att ha svält narkotika. Under tiden i avskildhet fick hon ligga på en tunn madrass och personalen nekade henne täcke eftersom hon skulle straffas. Hon frös så mycket att hon tappade känseln i tårna. Vidare blev hon tillsagd att erkänna och hennes familj anklagades för att ha gett henne narkotika. Efter ett och ett halvt dygn fördes hon till gynekolog för vaginal, rektal och oral undersökning. Hon mår mycket dåligt sedan händelsen och har tappat lusten till allt. Hon har fortfarande känselbortfall i tårna och ont i kroppen.

Utredning

JO tog in daganteckningar, beslut om avskildhet och permission samt ett tillsynsblad om avskildhet. Av handlingarna framgår bl.a. följande.

AA var från kl. 9.50 den 9 september 2019 placerad i avskildhet enligt 6 kap. 9 § fängelselagen i avvaktan på att kroppsbesiktning i form av s.k. tulltoalett kunde genomföras. AA hade dessförinnan lämnat ett urinprov som vid första screening påvisat negativt. Av anteckningarna på tillsynsbladet framgår bl.a. att AA fick en extra tröja kl. 19.10 samt ett par extra byxor och raggsockor kl. 21.40 och ytterligare ett par byxor kl. 1.15. Avskildhetsplaceringen upphörde kl. 13.30 den 10 september 2019.

Genom ett beslut om permission den 10 september 2019 beviljades AA en utevistelse enligt 9 kap. 1 § fängelselagen till Lindesbergs lasarett, gynekologiska mottagningen, samma dag kl. 13.30. Utevistelsen skulle ske med bevakning av kriminalvårdspersonal och AA skulle bära fängsel. I de faktiska beslutsskälerna anges i huvudsak att det kommit fram att AA hade ett behov av hälso- och sjukvård som inte lämpligen kunde ordnas inom anstalten. AA beviljades därför en utevistelse till sjukhus för att få erforderlig vård.

Muntliga uppgifter från en klienthandläggare vid anstalten togs in den 28 oktober 2019. Enligt uppgifterna hade anstaltspersonal frågat AA om hon gick med på att genomgå ytterligare kroppsbesiktning på sjukhus, vilket AA hade gjort. Beslutet om den kroppsbesiktningen hade inte dokumenterats, men enligt klienthandläggaren skulle det göras i efterhand.

JO begärde att Kriminalvården skulle yttra sig över uppgifterna i anmälan. Kriminalvården uppmanades att särskilt yttra sig över avsaknaden av beslut om kroppsbesiktning i samband med sjukhusbesöket den 10 september 2019 och beslutet om permission samma dag.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Mitt, genom regionchefen, i huvudsak följande:

Sakförhållanden

Uppgifter har inhämtats från verksamhetsområde (VO) Hinseberg samt från kriminalvårdsregistret KVR. Information finns också i den tjänsteanteckning som JO bifogat ärendet. I huvudsak följande har framkommit.

Av dokumentation i KVR framgår att anstalten beslutade att AA från den 9 september 2019 kl. 09.50 skulle vara placerad i avskildhet till dess att en kroppsbesiktning kunde genomföras. Detta eftersom narkotikahund visat förhöjt intresse för AA såväl som för hennes bostadsrum. Avskildheten upphörde nästkommande dag kl. 13.30. Vidare framgår att anstalten samma dag beslutade att bevilja AA en utevistelse jämlikt 9 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) (FäL). Beslutet motiverades med att AA var i behov av hälso- och sjukvård som inte lämpligen kunde ordnas i anstalten. Av daganteckning från den 2 november 2019 framgår att AA den 10 september 2019 erbjöds att frivilligt genomgå en gynekologisk undersökning på sjukhus för att undersöka om främmande material fanns i kroppsöppningar. AA tackade snabbt ja till förfrågan och sade att hon ville bevisa att hon inte bar på något.

Kriminalvårdens ställningstagande angående kroppsbesiktning vid sjukhus har inte dokumenterats, eftersom ansvarig kriminalvårdsinspektör inte hade insett att det hade fattats ett beslut om att placeringen i avskildhet skulle upphöra. Denne trodde därför att beslutet där det framgick att AA var placerad i avskildhet för att genomföra en kroppsbesiktning fortsatt var giltigt och alltså omfattade båda fallen av kroppsbesiktning.

Den inledande kroppsbesiktningen avsåg så kallad tulltoalett. Med tulltoalett avses en toalett som ger Kriminalvården möjlighet att undersöka vad som finns i den intagnes avföring (se allmänna råd till 8 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse)). Åtgärden har sin grund i misstankar om att främst droger förvaras i mage och/eller tarmar. Det finns därmed risk för att innehållet kan läcka ut i kroppen och riskera förgiftning. Av Kriminalvårdens säkerhetshandbok (säkerhetshandboken) framgår angående tulltoalett bl.a. att den intagne ska hållas under ständig tillsyn och att han eller hon inte får ha filt, täcke eller lakan. Om den intagne fryser kan han eller hon ges mer kläder.

Anstalten har pratat med samtliga namngivna vårdare i anmälan. Dessa uppger samstämmigt att AA har varit pratglad och positiv efter omständigheterna, hon har tilltalat samtliga tjänstgörande vårdare under avskildheten samt kommunicerat i normal samtalston utan några avvikelser, känslöytringar eller anmärkningsvärda begäran. Ingen upplever att det har varit nån hätsk eller anklagande stämning under tillsynen. Personalen upplever att de har gjort så gott som möjligt under de speciella omständigheterna som en avskildhet medför. Personal tillbakavisar att någon anklagat hennes familj för att föra in narkotika liksom att de ska ha uttalat att det vidtagits några åtgärder i bestraffande syfte. Vid ett tillfälle sade AA att hon frös och personalen ordnade då två par extra byxor, raggsockor och en extra tröja.

Författningsbestämmelser

Av 1 kap. 4 § FäL följer att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 1 kap. 6 § FäL följer att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Av 6 kap. 9 § FäL framgår att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Av 8 kap. 4 § FäL framgår att en intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Av 8 kap. 6 § FäL framgår att en intagen är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Av 8 kap. 7 § FäL framgår bl.a. att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning inte får utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 5 §,
2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 6 §.

Av 8 kap. 1 a § FARK Fängelse framgår bl.a. att kroppsbesiktning i form av en rektal eller vaginal undersökning ska genomföras på sjukhus.

Av 8 kap. 10 § FARK Fängelse framgår att en intagen som underkastas en kroppsbesiktning, som genom användning av tulltoalett syftar till att avgöra om den intagne har något föremål i kroppen, ska hållas under ständig tillsyn.

Av 9 kap. 1 § FäL framgår följande. En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Av 5 § fängelseförordningen (2010:2010) (FäF) framgår att det för varje intagen ska föras en journal som dokumenterar den intagnes verkställighet. Av journalen ska det framgå vem som har dokumenterat en viss uppgift och när det gjordes.

Av 14 kap. 1 § FARK Fängelse, i dess lydelse i september 2019, framgick att det i journalen ska dokumenteras alla beslut som har fattats, viktiga händelser under verkställigheten och väsentliga uppgifter om vidtagna eller planerade åtgärder om den intagne. Även uppgifter om omständigheter i övrigt som är av betydelse för verkställigheten ska dokumenteras. Dokumentationen ska ske så snart som möjligt.

Kriminalvården, region Mitts, bedömning

I ärendet framgår att narkotikahund visat förhöjt intresse för AA såväl som för hennes bostadsrum, varför det bedömdes nödvändigt att hålla henne avskild från andra intagna till dess att en kroppsbesiktning i form av så kallad tulltoalett kunde genomföras. Hon har därefter transporterats till sjukhus för att genomgå ytterligare kroppsbesiktning. Detta har dokumenterats i form av en dagan-teckning i efterhand. Enligt dokumentationen tillfrågades AA om hon ville genomgå kroppsbesiktningen frivilligt. Kriminalvården anser att det är myndighetens ställningstagande att en intagen ska genomgå en sådan kroppsbesiktning som är avgörande och att detta är en sådan viktig händelse under verkställigheten, och en sådan ingripande åtgärd, som ska dokumenteras särskilt i den intagnes journal. I aktuellt fall hade detta kunnat ske i beslutet om utevistelse jämlikt 9 kap. 1 § FäL. Det hade då också framgått av det beslutet vad utevistelsen faktiskt avsåg. När det gäller förhållandena i övrigt under tiden hon var placerad i avskildhet stämmer det att hon inte erbjöds någon filt eller liknande samt att personal haft uppsikt över henne kontinuerligt. Att detta är gällande rutin vid dessa fall framgår av såväl FARK fängelse som av säkerhetshandboken. Det framkommer att AA har fått extra kläder sedan hon påtalat att hon frös. I övrigt har anstalten tillbakavisat AA:s påståenden om personalens bemötande. Det finns inga skäl att betvivla anstaltens uppgifter.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaret och anförde i huvudsak följande.

Det stämmer inte att hon frivilligt gick med på att genomgå kroppsbesiktning på sjukhus den 10 september 2019. Enligt det vakthavande befälet fick hon välja att antingen genomföra undersökningen eller förbli avskild under lång tid. Hon hade kunnat göra vad som helst för att slippa vara avskild. Det stämmer inte heller att hon fick extra kläder när hon uppgav att hon frös.

Rättsliga utgångspunkter

Kriminalvården har redogjort för rättslig reglering i fängelselagstiftningen och angränsande föreskrifter. Därutöver vill jag nämna följande.

Var och en är i förhållande till det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp och är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, se 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen, RF. Skyddet får begränsas genom lag i den utsträckning som framgår av 2 kap. 20 och 21 §§ RF. Exempel på sådan reglering finns i rättegångsbalken, RB, och fängelselagen (2010:610), FäL.

Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt att prov tas från människokroppen och undersöks. Definitionen framgår av 28 kap. 12 § tredje stycket RB och gäller även för motsvarande åtgärder i annan lagstiftning (se prop. 1993/94:24 s. 38 och 54 samt prop. 2009/10:135 s. 151). I bestämmelsen anges vidare att en kroppsbesiktning inte får utföras så att den som undersöks riskerar framtida ohälsa eller skada.

Som framgått avser grundlagsskyddet i 2 kap. 6 § RF *påtvingat* kroppsligt ingrepp. Frågan om den enskildes samtycke kan åberopas till stöd för en åtgärd som innebär ett intrång på det grundlagsskyddade området, och om det i sådana fall är fråga om tvångsmedelsanvändning har varit föremål för diskussion i olika sammanhang.

Regeringen har i vissa sammanhang uttryckt att ett samtycke innebär att det inte är fråga om någon tvångsmedelsanvändning eftersom ingreppet då inte är påtvingat (se t.ex. prop. 1993/94:24 s. 39 och prop. 2005/06:29 s. 25 f.).

Under senare år har det dock blivit en vedertagen uppfattning att det skulle strida mot tankarna bakom skyddet för mänskliga fri- och rättigheter om den enskilde genom samtycke skulle kunna avstå från det skyddet (se Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel*, 4:e uppl., s. 55 och där angivna källhänvisningar). Det anses därför inte vara tillåtet att tillmäta samtycke från den som är skäligen misstänkt för brott någon betydelse vid kroppsbesiktning (se Gunnel Lindberg, a.a., s. 65, jfr bl.a. Per Olof Ekelöf m.fl. *Rättegång III*, JUNO Version 8, s. 106).

JO har vid flera tillfällen uttalat sig i frågan om vilken verkan den enskildes samtycke har till en tvångsåtgärd.

I JO 2003/04 s. 72 var frågan om en åklagares möjlighet att under en förundersökning godkänna att personer som inte var skäligen misstänkta för brott i samband med förhör tillfrågades om de frivilligt ville lämna salivprov för DNA-analys. Dåvarande chefsJO Eklundh anförde bl.a. att regeringsformen inte ger utrymme för att ett samtycke till en straffprocessuell tvångsåtgärd ska kunna ersätta att en eller flera enligt lag angivna förutsättningar för åtgärden inte är uppfyllda. Han uttalade vidare följande:

Det är i viss mån oklart hur långt grundlagsskyddet sträcker sig vad gäller kroppsbesiktning, eftersom skyddet endast avser påtvingade kroppsliga ingrepp. Enligt min mening står det emellertid i bäst överrensstämmelse med rättssäkerhetens krav att grundlagsregeln tolkas så, att den ställer upp ett skydd också mot att en befattningshavare vid en brottsutredande myndighet – utan att använda eller vara beredd att använda tvång i egentlig bemärkelse – uppträder på ett sätt som får till följd att någon med fog uppfattar sig vara tvungen att underkasta sig exempelvis en undersökning eller provtagning. Som exempel på sådant uppträdande kan nämnas underförstådda eller uttryckliga påtryckningar av olika slag.

Vidare uttalade chefsJO att det finns en påtaglig risk för att frivilligheten i en situation av det aktuella slaget blir mer eller mindre illusorisk. Han framhöll också att det är svårt för den befattningshavare som verkställer åtgärden att avgöra om samtycket verkligen lämnas fullt frivilligt och att det är svårare för en utomstående granskare att i efterhand bedöma om medverkan var resultatet av otillbörliga påtryckningar eller inte.

I JO 2009/10 s. 39 hade en tingsrätt vid en omhäktningförhandling upphävt ett beslut om häktning och i stället ålagt den misstänkte reseförbud samt förenat förbudet med bl.a. villkor om att lämna urinprov. Dåvarande chefsJO Melin uttalade bl.a. följande:

Ett ingrepp är påtvingat om det allmänna disponerar över maktmedel för att genomdriva åtgärden. Det kan vara fråga om direkt våldsanvändning från en offentlig befattningshavare, men ett ingrepp kan även vara ”påtvingat” i den meningen, att den enskildes motstånd bryts genom hot om någon sanktion ...

ChefsJO Melin anslöt sig till chefsJO Eklundhs uppfattning om hur grundlagsskyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp bör tolkas och gjorde därefter följande uttalande:

Det är givet att en enskild med fog kan uppfatta sig vara tvungen att låta sig bli föremål för provtagning även om en sådan åtgärd aktualiseras i samband med en domstols prövning av frågor om straffprocessuella tvångsmedel.

[...] Vid förhandlingen måste det för den misstänkte ha framstått som om alternativet till att underkasta sig den aktuella föreskriften var att den mer ingripande tvångsåtgärden, häktning, annars skulle bestå. I en sådan situation framstår frivilligheten som helt illusorisk. Att en person vid en häktningförhandling självmant förklarar sig beredd att underkasta sig urinprovtagning eller på förslag samtycker till ett sådant förordnande, kan således inte medföra att åtgärden blir att betrakta som icke påtvingad.

På området för den psykiatriska tvångsvården har nuvarande chefsJO Rynning uttalat att utgångspunkten på områden där det finns särskilda regler för när och

hur tvångsmedel får användas torde vara att ett samtycke inte kan ersätta de förutsättningar som enligt lag ska vara uppfyllda för att åtgärden ska få vidtas (se JO 2018/19 s. 98). Enligt chefsJO skulle grundlagens rättighetsskydd allvarligt urholkas om det godtogs att den enskilde alltid skulle kunna efterge detta skydd, och det skulle få till följd att ett tvångsmedel fritt skulle få användas även i situationer där de lagliga förutsättningarna för åtgärden saknas (se även JO 1991/92 s. 114).

Vidare har chefsJO i ett nyligen meddelat beslut, i ett initiativ mot Rättsmedicinalverket med anledning av covid-19, tagit upp frågan om hur långt smittskyddslagens bestämmelser om frivilliga åtgärder kan tillämpas i situationer där en människa är frihetsberövad, utan att rättssäkerheten riskeras (se JO:s beslut den 15 oktober 2020, dnr O 21-2020). ChefsJO anförde bl.a. följande:

När det däremot gäller åtgärder som mera allmänt anses kräva särskilt lagstöd, inom verksamheter som exempelvis kriminalvård eller annan tvångsvård, är det svårare att enligt min mening bedöma i vilket utsträckning det är möjligt att utgå från frivillighet. Det gäller särskilt i fråga om överenskommelser som kan uppfattas som avstående från en grundlagsskyddad rättighet. Den som är föremål för ett frihetsberövande befinner sig i en utsatt situation och kan i olika avseenden uppleva sig utlämnad till den eller de befattningshavare som ansvarar för verksamheten. Det finns i sådana sammanhang en betydande risk för att frivilligheten blir en illusion.

Bedömning

Den 9 september 2019 kl. 9.50 placerades AA i avskildhet med stöd av 6 kap. 9 § FåL för att genomgå kroppsbesiktning i form av s.k. tulltoalett. Hon hade dessförinnan lämnat ett urinprov med negativt resultat. Anledningen till åtgärderna var att en narkotikahund hade visat förhöjt intresse för AA och hennes cell. Någon narkotika hittades inte i AA:s avföring. Avskildhetsplaceringen upphörde den 10 september 2019 kl. 13.30. Genom ett beslut samma dag beviljades AA permission till en gynekologisk mottagning. Syftet med detta var att AA skulle bli föremål för ytterligare kroppsbesiktning i form av bl.a. vaginal undersökning. Anstalten upprättade inte någon dokumentation om den senare kroppsbesiktningen förrän i början av november 2019, efter att JO hade efterfrågat sådan dokumentation.

Jag vill inledningsvis framhålla att JO:s granskning främst avser en kontroll av att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet. JO brukar normalt inte ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak eller uttala sig om de bedömningar som en myndighet har gjort i ett enskilt fall. Jag finner inte skäl att frångå den principen i det här ärendet. Det innebär att jag inte kommer att uttala mig om det fanns fog för besluten om avskildhet och kroppsbesiktning. När det gäller den formella hanteringen har jag däremot följande synpunkter.

Beslutet om avskildhet är skriftligen dokumenterat men det anges inte vilken bestämmelse som beslutsfattaren ansett tillämplig i fråga om kroppsbesikt-

ningen eller vilken undersökning som skulle genomföras. Jag utgår emellertid från att tvångsåtgärden skedde med stöd av 8 kap. 4 § 1 FäL. Beslutet om avskildhet borde enligt min mening ha innehållit en uppgift om detta. Det förhållandet att ett beslut om avskildhet är överklagbart är en omständighet som talar för att sådan dokumentation bör göras.

När det gäller den fortsatta hanteringen kan jag inte förstå saken på annat sätt än att anstalten – efter att kroppsbesiktningen i form av tulltoalett hade verkställts – bedömde att det fanns behov av ytterligare en kroppsbesiktning bestående av bl.a. en vaginal och rektal undersökning. En sådan kroppsbesiktning är synnerligen ingripande och integritetskänslig.

Kriminalvården har anfört att anstalten tillfrågade AA om hon gick med på att genomgå den ytterligare kroppsbesiktningen och att AA ska ha tackat ja till detta. AA däremot har gjort gällande att hon ställdes inför ett ultimatum och att hon inte frivilligt gått med på detta. Det är för mig oklart om anstalten lade det uppfattade samtycket från AA till grund för beslutet om kroppsbesiktning. Anstaltens beslut om permission för ett frivilligt sjukhusbesök och dokumentationen enligt vilken AA tillfrågades om hon ville genomgå kroppsbesiktningen frivilligt ger sken av att så var fallet.

Som framgått är utrymmet för att låta ett samtycke utgöra grunden för en tvångsåtgärd som annars kräver stöd i lag mycket begränsat. Jag delar Kriminalvårdens bedömning att det är myndighetens beslut som är avgörande för om en intagen ska genomgå en tvångsåtgärd såsom kroppsbesiktning. Inom ramen för det ställningstagandet ska myndigheten beakta om de lagliga förutsättningarna för åtgärden är uppfyllda, inbegripet att den får användas endast om den står i rimlig proportion till dess syfte och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig (1 kap. 6 § andra stycket FäL).

Som JO har anfört tidigare i flera beslut befinner sig den som är föremål för ett frihetsberövande i en utsatt situation och kan i olika avseenden uppleva sig utlämnad till den eller de befattningshavare som ansvarar för verksamheten. För AA måste det ha framstått som ett alternativ till att underkasta sig den ytterligare kroppsbesiktningen var fortsatt avskildhet. I en sådan situation måste frivilligheten anses vara illusorisk. Jag har alltså mycket svårt att förstå varför AA tillfrågades om hon ville genomgå den ytterligare kroppsbesiktningen och är mycket kritisk till anstaltens tillvägagångssätt. En annan sak är att kriminalvårdspersonal enligt min mening bör vara lyhörd och så långt möjligt bör ge en intagen som ska genomgå en kroppsbesiktning tillfälle att lämna information som kan vara av intresse för att underlätta verkställigheten. Detta följer av att en intagen vid kroppsbesiktning ska visas all den hänsyn som omständigheterna medger (23 § fängelseförordningen [2010:2010]).

Jag kan inte undgå att notera att den ansvarige kriminalvårdsinspektören enligt remissyttrandet inte insett att det hade fattats ett beslut om att placeringen i avskildhet skulle upphöra. Vidare ska han ha trott att beslutet om avskildhet för

att genomföra en kroppsbesiktning fortsatt var giltigt och omfattade båda fallen av kroppsbesiktning. Med anledning av detta vill jag understryka att ett beslut om tvångsmedel i princip gäller tills det har verkställts. Det måste alltså som huvudregel till en förnyad prövning av om de rättsliga förutsättningarna föreligger för att fatta ett nytt beslut om en sådan åtgärd. Det är av största vikt att den som är ansvarig för beslutsfattandet har insikt i vad som gäller för hanteringen och förutsättningarna i det enskilda fallet för en intagen.

Som tidigare framgått upprättade anstalten dokumentation om tvångsåtgärden först sedan JO hade inlett en utredning. Det är naturligtvis inte acceptabelt. Beslutet om den ytterligare kroppsbesiktningen borde ha dokumenterats i samband med ställningstagandet om tvångsåtgärden och dokumentationen av den efterföljande verkställigheten i anslutning till genomförandet av åtgärden. I beslutet borde det vidare ha angetts vilken slags kroppsbesiktning som beslutet avsåg, eftersom en sådan undersökning kan avse en rad olika åtgärder av mer eller mindre ingripande karaktär. Särskilt ur rättssäkerhets- och kontrollsynpunkt är det av vikt att såväl beslutsfattaren som den som ska verkställa ett tvångsmedel har klart för sig vad beslutet avser. En tydlig dokumentation medför också att det är möjligt att vid en granskning i efterhand bilda sig en fullständig och korrekt uppfattning om vad som har förekommit. Dessutom kan en god dokumentation ofta medföra att utredningar om vad som har inträffat kan undvikas eller begränsas till en enkel kontroll. Jag vill här framhålla att beslutet om permission i sammanhanget framstår som obegripligt eftersom det felaktigt ger intrycket att AA hade ansökt om permission för ett frivilligt sjukhusbesök i syfte att tillgodose ett behov av hälso- och sjukvård.

När det gäller klagomålen om dåligt bemötande får jag konstatera att ord står mot ord och att ytterligare utredning inte framstår som meningsfull.

Sammantaget förtjänar ansvariga vid anstalten kritik för de brister som jag har redogjort för.

Det som i övrigt har kommit fram ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.